

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา & คณะอนุกรรมการฝ่ายข้อมูล

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ โทร. ๐-๒๒๔๔-๑๓๑๘-๒๑

เรื่อง วันสุนทรภู่
เรียบเรียง นายโชคสุข กรกิตติชัย วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑
สำนักวิชาการ
ออกอากาศ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

ถ้าเอ่ยชื่อ “สุนทรภู่” เชื่อว่าน้อยคนนักที่จะไม่รู้จักกวีชาวไทยที่มีชื่อเสียงก้องโลก ผลงานที่มีชื่อเสียงของสุนทรภู่มีอยู่มากมาย เช่น นิราศภูเขาทอง นิราศสุพรรณ เพลงยาวถวายโอวาท กาพย์พระไชยสุริยา และพระอภัยมณี เป็นต้น โดยเฉพาะกลอนนิทานเรื่อง “พระอภัยมณี” ได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก เมื่อปี ๒๕๒๙ ในโอกาสครบรอบ ๒๐๐ ปีชาตกาล ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในด้านงานวรรณกรรม หรือ “มหากวีแห่งรัตนโกสินทร์” หรือ “เชกสเปียร์แห่งประเทศไทย” ต่อมาในปี ๒๕๓๐ นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ อธิบดีรองนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินการจัดตั้งสถาบันสุนทรภู่ขึ้น เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ให้แพร่หลายในหมู่เยาวชนและประชาชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ในสมัยรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ จึงได้กำหนดให้วันที่ ๒๖ มิถุนายนของทุกปีเป็น “วันสุนทรภู่” นับแต่นั้นมา

หากย้อนดูที่มาของชื่อ “สุนทรภู่” นั้น เป็นชื่อที่คนทั่วไปเรียกกันโดยนำคำ “สุนทร” จากบรรดาศักดิ์ “ขุนสุนทรโวหาร” “หลวงสุนทรโวหาร” และ “พระสุนทรโวหาร” ที่ท่านได้รับพระราชทานในรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๔ มารวมกับคำว่า “ภู่” ซึ่งเป็นชื่อเดิม และเรียกมาแต่ครั้งท่านยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ คงมีที่มาจากที่ท่านมักเรียกตัวเองว่า “สุนทร” ดังปรากฏในวรรณกรรมของท่านหลายเรื่อง เช่น ใฝ่ผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น จากนิราศภูเขาทอง สุนทรทำคำสวดสวดรักษา ถวายพระหน่อปัทมาศรตามพระบาลีเฉลิมให้เพิ่มพูน จากสวดสวดรักษา สิ้นแผ่นดินสิ้นบุญของสุนทร ฟ้าอาภรณ์แปลกพัศตร์อาลักษณ์เดิม จากเพลงยาวถวายโอวาท

ภูมิหลังของท่านเกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะเมีย จุลศักราช ๑๑๔๘ เวลา ๒ โมงเช้า ตรงกับวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๓๒๙ เวลา ๐๘.๐๐ น. นั้นเอง ที่บ้านของบิดามารดาริมคลองบางกอกน้อย ธนบุรี ใกล้บริเวณพระราชวังหลัง ซึ่งเป็นพระราชนิเวศน์ของเจ้าฟ้ากรมพระอนุรักษเทเวศร์ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข หรือกรมพระราชวังหลังในสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ปัจจุบัน คือ บริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อย โรงพยาบาลศิริราช) บิดาของท่านชื่อ “พ่อปลับ” เป็นชาวกว่า อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ส่วนมารดาชื่อ “แม่ซ้อย” เป็นชาวเมืองฉะเชิงเทรา ในปีที่ท่านเกิด บิดาเดินทางไปบวชที่บ้านกร่าง ซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิม และบวชอยู่ตลอดชีวิต ส่วนมารดาได้เข้าไปเป็นพระนมของพระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจกกล พระธิดาในกรมพระราชวังหลัง ท่านมีชีวิตวัยเยาว์อยู่ในพระราชวังหลังกับมารดา ได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยและวิชาการต่าง ๆ ในสำนักพระภิกษุที่มีชื่อเสียงที่วัดชีปะขาว (วัดศรีสุตาราม) หลังจากศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้เป็นอย่างดีแล้ว ในชีวิตวัยหนุ่มท่านยังได้เป็นครูสอนหนังสือหรือวิชาเสมียนที่วัดชีปะขาว ก่อนที่จะ

เข้ารับราชการ ท่านมีใจรักด้านภาพยนตร์ อาจเนื่องมาจากในวัยเด็กได้ซึมซับประสบการณ์เกี่ยวกับวรรณกรรม และศิลปะการแสดงต่าง ๆ ที่เล่นกันในพระราชวังหลัง เช่น การขับขานวรรณคดี การขับเสภา การเล่นสัทว การบรรเลงมโหรีปี่พาทย์ รวมทั้งเมื่อเติบโตขึ้นได้รับการถ่ายทอดวิชาวรรณคดีและการประพันธ์จากพระภิกษุที่เป็นอาจารย์ ท่านใฝ่ใจศึกษาและเพิ่มพูนประสบการณ์ในการประพันธ์ โดยรับจ้างแต่งเพลงยาวและบทดอกสร้อยสัทว ด้วยลีลากลอนที่มีลักษณะเฉพาะตัวและคารมที่คมคาย และเมื่ออายุได้เพียง ๒๐ ปี ท่านได้แต่งวรรณกรรมเรื่องยาว คือ นิทานคำกลอนเรื่อง “โคบุตร” ถวายเจ้านายในพระราชวังหลัง จึงทำให้ท่านเริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้าง และมีชื่อเสียงมากขึ้น

หลังจากกรมพระราชวังหลังเสด็จทิวงคต ในปี ๒๓๔๙ ท่านก็เดินทางเข้าพระราชวังหลัง และได้ติดตามพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ในฐานะมหาดเล็กตามเสด็จไปในงานพิธีมาฆบูชาที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เมื่อปี ๒๓๕๐ และมารับราชการอีกครั้งในกรมพระอภัยมณีในปี ๒๓๖๓ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ท่านได้แสดงความสามารถในเชิงกลอนจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยหลายครั้ง เช่น ในการทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “รามเกียรติ์” “สังข์ทอง” และเป็นที่โปรดปรานจนแต่งตั้งให้เป็นกวีที่ปรึกษา ต่อมาจึงทรงพระกรุณาฯ เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนสุนทรโวหาร” ต่อมาในปี ๒๓๖๔ ท่านได้เป็นพระอาจารย์ถวายอักษรสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอาภรณ์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ และในช่วงปลายรัชกาลที่ ๒ ท่านได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงสุนทรโวหาร” ต่อมาในปี ๒๓๖๗ รัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคต ท่านก็ออกบวชอยู่ที่วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) เป็นเวลา ๑๘ ปี

ในระหว่างที่เป็นภิกษุได้รับการอุปการะจากพระองค์เจ้าลักขณานุคุณจนพระองค์ประชวรสิ้นพระชนม์ ท่านจึงลาสิกขา รวมอายุพรรษาที่บวชประมาณ ๑๐ พรรษา ท่านออกมาตรากตรำลำบากอยู่พักหนึ่ง จึงกลับเข้าไปบวชอีกครั้งหนึ่ง แต่อยู่ได้เพียง ๒ พรรษา ก็ลาสิกขา และถวายตัวอยู่กับเจ้านายน้อยหรือสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ พระราชวังเดิม รวมทั้งได้รับอุปการะจากกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพอีกด้วย ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ได้ครองราชย์ทรงสถาปนาเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่วังหน้า (พระบวรราชวัง) ท่านจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระสุนทรโวหาร” ตำแหน่งเจ้ากรมพระอภัยมณีฝ่ายบวรราชวังในปี ๒๓๙๔ และรับราชการต่ออีก ๔ ปี ท่านได้พำนักอยู่ในเขตพระราชวังเดิมใกล้ห้องนั้งของพระยามนเทียรบาล (บัว) ที่เรียกชื่อกันว่า “ห้องสุนทรภู” ตราบจนถึงแก่มรณกรรมในปี ๒๓๙๘ รวมอายุได้ ๖๙ ปี

ดังนั้น เมื่อถึงวันที่ ๒๖ มิถุนายนของทุกปี ซึ่งเป็น “วันสุนทรภู” ก็จะมีการจัดงานรำลึกถึงท่านตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์สุนทรภู ซึ่งตั้งอยู่ที่ “วัดเทพธิดาราม” กรุงเทพฯ และที่อนุสาวรีย์สุนทรภู ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านกร่าง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นบ้านเกิดบิดาของท่าน และเป็นที่เกิดผลงานนิราศเรื่องแรก คือ “นิราศเมืองแกลง” โดยในวันดังกล่าว จะมีการจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติคุณ และส่งเสริมศิลปะการประพันธ์บทกวีจากองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติชีวิตและผลงานประเภทต่าง ๆ และมีการประกวดแข่งขันประชันสัทว ตอบคำถามเกี่ยวกับประวัติชีวิต และผลงานของท่าน จะเห็นได้ว่า ผลงานของสุนทรภูยังเป็นที่นิยมในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องตลอดมาไม่ขาดสาย จนมีการนำไปดัดแปลงเป็นสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือการ์ตูน ภาพยนตร์ เพลง รวมถึงละครอีกด้วย

บรรณานุกรม

ความเป็นมาของวันสุนทรภู่. (๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๒). สืบค้น ๑๙ เมษายน ๒๕๖๐

จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/ThaiTeacher/๒๐๐๙/๐๖/๑๗/entry-๔>

วันสุนทรภู่ ๒๖ มิถุนายน วันสุนทรภู่ ประวัติ. (๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๙). สืบค้น ๑๙ เมษายน ๒๕๖๐

จาก <http://www.tlcthai.com/education/history-of-thailand/๔๔๘๕.html>

วันสุนทรภู่ ๒๖ มิถุนายน ประวัติวันสุนทรภู่. (๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๙). สืบค้น ๑๙ เมษายน ๒๕๖๐

จาก <https://scoop.mthai.com/specialdays/๕๒๘.html>

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๓๓ เรื่องที่ ๑ สุนทรภู่. (ม.ป.ป.). สืบค้น ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐

จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp๖/sub/book/book.php?book=๓๓&chap=๑&page=t๓๓-๑-infodetail๐๒.html>